

6. Φασισμός

Ο όρος φασισμός προέρχεται από την ιταλική λέξη *fascismo* (ΕΤΥΜ *fascismo* <*fascia* «δέσμη, δερμάτι» <λατ.*fascis*, πλνθ. *fascēs*). Το *fascis* (η λέξη απαντάται συνήθως στον πληθυντικό *fascēs*) ήταν αρχαίο ρωμαϊκό έμβλημα εξουσίας που απεικόνιζε ράβδους δεμένες γύρω από έναν πέλεκυ, συμβόλιζε την εξουσία των δικαστών και την «ισχύ διά της ενώσεως»: μια μόνο ράβδος σπάζει εύκολα, ενώ μια δέσμη πολύ δύσκολα. Το έμβλημα αυτό έγινε σύμβολο του φασισμού. Η αντιστοιχία του εμβλήματος με τους φασίστες της δεκαετίας του '20 εντοπίζεται στο γεγονός ότι οι πρώτες ομάδες φασιστών που σχηματίστηκαν στην Ιταλία ονομάστηκαν «fascio di combattimento», δηλαδή ομάδες-δέσμες μάχης.

Φασισμός είναι: **1.** το πολιτικοκοινωνικό σύστημα της άκρας δεξιάς με έντονα αυταρχικό και εθνικιστικό χαρακτήρα, που καταργεί τον κοινοβουλευτισμό και τη δημοκρατία και βασίζεται στον μονοκομματισμό και στον ολοκληρωτισμό **2.** (ιστ.) δικτατορικό καθεστώς που, με αρχηγό τον Μουσολίνι, επικράτησε στην Ιταλία **3.** χαρακτηρισμός αυταρχικής ενέργειας, πράξης ή καταπιεστικής, δεσποτικής συμπεριφοράς.

(http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides)

Ορισμός του φασισμού κατά τον Robert Paxton:

«Ο φασισμός μπορεί να οριστεί ως μια μορφή πολιτικής συμπεριφοράς που χαρακτηρίζεται από μονομανή ενασχόληση με την κοινωνική παρακμή, την ταπείνωση ή τον κατατρεγμό και από μια αντισταθμιστική προσήλωση στην ενότητα, στην ενεργητικότητα και στον εξαγνισμό. Στα πλαίσια λοιπόν αυτής της στάσης, ένα κόμμα μαζικής απήχησης που αποτελείται από αφοσιωμένους εθνικιστές ακτιβιστές, οι οποίοι βρίσκονται σε ταραχώδη αλλά αποτελεσματική συνεργασία με παραδοσιακές ελίτ, εγκαταλείπει τις δημοκρατικές ελευθερίες και χωρίς ηθικούς ή νομικούς περιορισμούς, επιδιώκει να πραγματοποιήσει εσωτερικές εκκαθαρίσεις και να επεκταθεί εξωτερικά».

Χαρακτηριστικά κινητήρια πάθη του φασισμού

Δεδομένου ότι ο Paxton υποστηρίζει πως οι ιδέες του φασισμού ποτέ δεν διατυπώθηκαν με σαφήνεια και η κατανόησή του προϋποθέτει την εξέταση των πράξεών του, αποφεύγει να χρησιμοποιήσει εκφράσεις όπως «χαρακτηριστικά ιδεολογίας» και προτιμά τον όρο «κινητήρια πάθη»:

- Μια αίσθηση έντονης κρίσης που δεν μπορεί να επιλυθεί εφαρμόζοντας παραδοσιακές λύσεις.
- Η ανωτερότητα της ομάδας προς την οποία έχουμε υποχρεώσεις που υπερβαίνουν οποιοδήποτε δικαίωμα ατομικό ή καθολικό, και η υποταγή του ατόμου σ' αυτήν.
- Η πεποίθηση πως η ομάδα στην οποία ανήκει κάποιος αποτελεί το θύμα. Ένα συναίσθημα που δικαιολογεί οποιαδήποτε πράξη – πέρα από νομικούς και ηθικούς περιορισμούς– και στρέφεται κατά των εχθρών του, εσωτερικών και εξωτερικών.
- Ο φόβος για ενδεχόμενη παρακμή της ομάδας από τις διαβρωτικές επιπτώσεις που ασκεί ο ατομικιστικός φιλελευθερισμός, η πάλη των τάξεων και οι ξένες επιρροές.
- Η ανάγκη για πιο συντονισμένη οργάνωση μιας πιο καθαρής κοινωνίας με κοινή συναίνεση αν είναι δυνατόν ή με βίαιο αποκλεισμό αν είναι απαραίτητο.
- Η ανάγκη να ασκείται η εξουσία από φυσικούς αρχηγούς (μόνο άνδρες) σε μια ιεραρχία η οποία θα καταλήγει σε έναν εθνικό ηγέτη που θα είναι ικανός να ενσαρκώνει το πεπρωμένο της ομάδας.
- Η ανωτερότητα των ενστίκτων του ηγέτη απέναντι στην αφηρημένη και παγκόσμια λογική.
- Η ομορφιά της βίας και η αποτελεσματικότητα της θέλησης, όταν εξυπηρετούν την επιτυχία της ομάδας.
- Το δικαίωμα που έχει ο εκλεκτός λαός να επιβάλλεται στους άλλους χωρίς να περιορίζεται από κανενός είδους ανθρώπινο ή θεϊκό νόμο, ένα δικαίωμα που καθορίζεται με μοναδικό κριτήριο την ικανότητα επιβίωσης της ομάδας στα πλαίσια μιας δαρβινικής πάλης.

Σύμφωνα με τον Paxton το φασιστικό φαινόμενο εκδιπλώθηκε σε στάδια:

- Δημιουργία φασιστικών κινημάτων
- Εδραίωσή τους
- Κατάληψη της εξουσίας
- Άσκηση της εξουσίας
- Ριζοσπαστισμός του φασισμού (το πλέον φονικό στάδιο)

Το φασιστικό φαινόμενο εμφανίστηκε σε πολλές περιοχές της Ευρώπης και του κόσμου, όμως μόνο σε δύο κατόρθωσε να εδραιωθεί πλήρως, στην Ιταλία και τη Γερμανία, όπου ως εθνικοσοσιαλισμός οδήγησε τον ριζοσπαστισμό στα άκρα.

Robert O. Paxton, *Η ανατομία του φασισμού*, Κέδρος, Αθήνα, 2007

συνέχεια →